

Сучасна бібліотека вищої школи очима студентів: за результатами соціологічного дослідження

У статті розглядаються дані, отримані при проведенні соціологічного дослідження серед студентства Дніпропетровська. Висвітлюється місце бібліотеки і роль читання в житті сучасних студентів, визначається рівень їхньої інформаційної культури, надається рейтинг джерел інформування.

Ключові слова: бібліотека ВНЗ, інформатизація, соціологічне дослідження, "покоління Google", довідково-бібліографічний апарат, е-ресурси, інформаційна культура, комфортність, інформаційний інтелект-центр.

В статье рассматриваются данные, полученные при проведении социологического исследования среди студенчества Днепропетровска. Освещается место библиотеки и роль чтения в жизни современных студентов, определяется уровень их информационной культуры, приводится рейтинг источников информирования.

Ключевые слова: библиотека вуза, информатизация, социологическое исследование, "поколение Google", справочно-библиографический аппарат, э-ресурсы, информационная культура, комфортность, информационный интеллект-центр.

The information got during the leadthrough of sociological research among the student of Dnepropetrovsk is examined in the article. A place is lighted libraries and role of reading in life of modern students, the level of their informative culture concerns, rating of sources of informing is given.

Keywords: library of Higher Educational Establishment, informatization, sociological research "generation Google", certificate-bibliographic vehicle, e-resources, informative culture, comfort, informative center of intellect.

Актуальність аналізованої теми зумовлена фактом того, що глобальна інформатизація та перехід до європейської моделі освіти призводять до трансформації бібліотек вищої школи. Це пов'язано з їхнім залученням одночасно до двох сфер духовного виробництва — бібліотечної та освітньої. Сучасна бібліотека закладу освіти розвивається як компонент його інформаційно-освітнього середовища, метою якого є надання інформаційних потреб суб'єктів освітнього процесу шляхом надання доступу до інформаційних ресурсів. Для того, щоб поповнювати бібліотечні фонди усіма видами документів, автоматизовувати основні бібліотечно-інформаційні процеси, організовувати доступ до мережі Інтернет, треба отримати дані про ефективність цих дій та уточнити потреби читачів/користувачів. Це дасть змогу усунути бар'єри в доступі до потрібної інформації та сприятиме удосконаленню обслуговування в сучасних умовах.

За даними МОН України, у 2008—2009 навчальному році у вищих навчальних закладах держави III—IV рівня акредитації навчалось більше 2,36 мільйона студентів. Тому проблеми обслуговування цієї аудиторії стоять перед усіма бібліотеками закладів освіти. Вибір його стратегії і тактики залежить від конкретних умов роботи тієї чи іншої бібліотеки, від загальних завдань, які вона перед собою ставить. Але у будь-якому разі мають бути враховані реальні інформаційні потреби студентства, бажані чи звичні шляхи забезпечення таких потреб, мотиви звернень читачів/користувачів до бібліотечних фондів тощо. Саме це є предметом досліджень книгозбірень закладів освіти як в Україні, так і за її межами. [2, 3, 4, 5, 6, 7, 12]. Але вони, як правило, є локальними, обмеженими рамками однієї бібліотеки, не завжди присвячені студентству як окремій категорії читачів і подекуди носять скоріше епізодичний, ніж плановий харак-

тер. Контент-аналіз праць Л. Гусевої, І. Коваленко, Т. Костирко, О. Красикової, В. Маркової, Н. Мордасової, В. Шебашева дають можливість акцентувати увагу дослідників не лише на пошуку і визначенні готових рішень, оцінці рівня виконаних досліджень та іншому, а й на винайденні, формуванні, розробленні власного рішення.

Масове соціологічне дослідження серед студентства десяти вишів Дніпропетровська "Сучасна бібліотека ВНЗ очима студентів" у березні 2009 року було проведено вперше за останні 30 років. Соціологічне опитування проводилось шляхом анкетування, що уможливило оперативне охоплення досить великої частини респондентів, гарантію порівняльності та однаковості отриманої інформації і можливості формалізації її опрацювання. Різні аспекти проведення досліджень розглядалися у роботах вчених-соціологів І. Васильєва [1], В. Городяненка [9], І. Тихомирової [10], В. Ядова [14]. *Мета опитування* — визначення ролі бібліотеки в житті студентів, вивчення їхньої інформаційної активності, виявлення інформаційних очікувань та факторів, які впливають на інформаційну поведінку користувачів. *Завдання дослідження* обумовлені його метою і передбачають:

- отримання інформації анкетуванням;
- багаторівневе опрацювання результатів анкетування;
- визначення мотивів звернення студентів до бібліотеки;
- отримання відповіді на запитання "Чи вічна бібліотека?";
- виокремлення основних заходів з підвищення комфортності умов роботи читачів в бібліотеці;
- аналіз окремих сегментів інноваційного розвитку бібліотек.

Об'єктом дослідження стали студенти перших—четвертих курсів та магістри десяти ВНЗ м. Дніпропетровська (вибіркова сукупність — 895 респондентів).

Предмет дослідження — бібліотека вищої школи в період трансформації до автоматизованої аналогової бібліотеки.

У ході проведення дослідження були висунуті *гіпотези*:

1. "Студенти позитивно сприймають проведення трансформаційних системних змін у бібліотеках".
2. "Друковані видання залишаються найзатребуванішими джерелами інформації для сучасного студента".
3. "Збільшення ролі електронних документів не змінює кардинально головної функції бібліотек як гарантів загальнодоступної інформації".
4. "Студентство є диференційованим за технологічним рівнем інформаційної культури, який в цілому є недостатнім".
5. "Рівень інформаційної культури молоді залежить від профілю ВНЗ (технічного або гуманітарного)".
6. "Читання, обумовлене навчальною діяльністю студентів, завжди займає провідне місце у структурі інформаційних потреб молоді різних курсів і спеціальностей".

Інформаційно-споживацький аспект вивчення місця бібліотеки і ролі читання в житті сучасного студента м. Дніпропетровська дають змогу характеризувати його як користувача фондами бібліотеки, так і ресурсами Інтернет. Як основні та додаткові фактори були використані дані про факультет та курс навчання.

Аналізуючи отриману інформацію, розглядаючи її в аспекті сьогодення, дослідники поділили її на шість блоків.

1) *Роль читання в житті студента*. Одним із наслідків інформатизації суспільства є, з одного боку, зростання

ролі електронної інформації, з іншого, актуалізація міфів про "Покоління Google", яке не хоче читати", про "Кризис читання", про те, що "Комп'ютер витіснив читання" або "Ділове читання переважає над вільним" тощо. Всі вони пов'язані з міфом про "покоління Google", про молодь, яка народилася в останнє десятиріччя минулого століття і яка вже зараз складає основний контингент наших студентів.

Безумовно, це покоління дійсно компетентніше щодо високотехнологічних побутових приладів, демонструє досить високий рівень комп'ютерної грамотності, але має низький рівень інформаційної культури і віддає перевагу візуальній інформації у порівнянні з текстовою.

Ці проблеми, пов'язані з "поколінням Google", умовно поділили бібліотечну спільноту на два табори. Наприклад, бібліотекарі ВНЗ, зустрічаючи інформацію про кризу читання, не розуміють, про яку кризу йде мова, коли в навчальних закладах, після переведення їх на Болонську систему оцінювання знань та збільшенням (до 50 %) часу для самостійної роботи студентів у процесі навчання, вже кілька років спостерігається у бібліотеках "бум". Інша частина фахівців, яка глибше вникає в суть проблеми, вивчає та аналізує досвід закордонних колег щодо впливу електронної інформації на еволюцію бібліотек, виявляють занепокоєність та стурбованість станом справ з читанням у державі.

Серед фахівців з читання загальнонавчальним є виділення запропонованих відомим вченим Луїзою Розенблат двох способів читання [2]:

- читання для збирання інформації. У цьому випадку читач сприймає текст абстраговано і читає він для того, щоб запам'ятати;
- читання, у процесі якого читач проживає життя. У результаті взаємодії читача і тексту, занурення в своєрідний транс, створюються літературні значення та цінності.

Читання для збирання інформації активно підтримується такими соціальними інститутами як школа, ВНЗ, бібліотека, бо воно розглядається ними як складова освітнього, дослідницького процесів та професійної діяльності. Але водночас, акцентуючи свою увагу на скорочитанні, студент не отримує естетичного задоволення. Тобто, в останні десятиріччя зростає читацький негативізм до класичної літератури та ігнорування літератури як підручника життя. І. Тихомирова вважає, що сприйняття друкованого тексту стає більш поверховим і фрагментарним, "мозаїчним" та "кліповим" [10].

Читання, у процесі якого читач проживає життя, співвідносячи авторські ідеї і образи з власним досвідом, знаннями, емоціями, настроєм, є уповільненим, але й більш творчим, утворюючим новий зміст образів та символів. Таке читання є характерним для тієї частини сучасної молоді, яка виховувалася на традиціях художньої творчості. Родинне коло, бібліотеки, школи, різноманітні творчі дитячі студії навчали дітей розуміти казки, писати вірші, слухати музику, малювати картини, розповідати про прочитане та побачене, тобто, вони розвивали уяву, мову та асоціативне мислення.

Для іншої частини молоді, чий світ обмежений переглядом телебачення, спілкуванням по мобільному телефону та комп'ютерними іграми, жодна з моделей читання не характерна.

При проведенні дослідження "Сучасна бібліотека ВНЗ очима студентів" на сформульоване запитання "Яку роль відіграє читання у Вашому житті?" найбільша частина респондентів обрала варіант "Спосіб отримання інформації" (29,1 %); на другому місці — варіант "Спосіб розвитку особистості" (25,9 %); на третьому — "Необхідна умова навчання" (20,9 %); на четвертому — "Як розвага або відпочинок" (10,4 %); на п'ятому — "Науково-дослідна робота" (8,5 %); на шостому — "Можливість долучитися до світової культури" (5,1 %). Як власний варіант цікавими є такі відповіді (0,1 %): "Читання літератури — це життєво необхідний елемент, без якого мізки атрофуються", "Читання сприяє роз-

витку мислення та креативності", або "Читання знімає психологічне навантаження". Аналіз результатів анкетування лише частково підтвердив одну із гіпотез — "Читання, обумовлене навчальною діяльністю студентів, завжди займає провідне місце у структурі інформаційних потреб студентської молоді різних курсів і спеціальностей". Дані свідчать про те, що "Читання, як необхідна умова навчання" знаходиться в першій трійці, але тільки на третьому місці.

Однак власні спостереження, досвід колег, аналіз читацьких формулярів та результати опитування дають змогу стверджувати, що вже зараз студенти вишів стали менше читати художню та науково-популярну літературу (молодь, яка навчається на філологічних та історичних факультетах і використовує цю літературу як необхідну у навчальній програмі, до уваги не беремо), що літературні уподобання все менше становлять одну з форм проведення їхнього дозвілля.

Можливо, це відбувається тому, що молодій людині бракує часу або у звичках родини читання не було пріоритетом через напружений фінансовий стан, або юнаки та дівчата захоплюються візуальними чи слуховими медіа і чималу частину вільного часу проводять у віртуальному просторі, а ймовірно й тому, що більшість з них виховані на популярних глянцевих журналах, що легко читаються і не напружують мозок.

Дані, отримані в ході проведення дослідження "Сучасна бібліотека ВНЗ очима студентів", повністю вкладаються у характеристики способів читання, запропонованих Луїзою Розенблат, та уможливають такі висновки:

- зі зміною соціокультурного середовища змінився і читач: "покоління Google" віддає перевагу візуальній інформації над текстовою;
- для сучасної молоді читання все більше втрачає статус естетичного задоволення та перетворюється на засіб отримання інформації;
- раціоналізм студента як користувача інформації диктує впровадження нових форм бібліотечних послуг, які уможливають надання конкретної інформації швидко і в повному обсязі;
- лише прискорення процесів інформатизації бібліотек дасть змогу не тільки в повному обсязі розкрити їхні власні фонди, а й забезпечувати онлайн-новий доступ до інтелектуального та культурного надбання людства.

2) Блок ґрунтується на *мотивах звернень* студентів до книгозбірні. Запитання анкети "З якою метою Ви відвідуєте бібліотеку ВНЗ?" пов'язане як з фактом інтегрування бібліотеки вишу до його інформаційно-освітнього середовища, так і з основним конструктивним принципом сучасної бібліотеки — принципом доступу до інформації "в будь-який час та з будь-якого місця". Реалізація цих факторів передбачає обов'язкове застосування нових технологій у практиці формування інформаційних ресурсів та організації системи обслуговування користувачів. Але водночас соціокультурна діяльність книгозбірні і надалі залишається однією з головних. Щоб виявити мотиви звернень студентів до неї, респондентам були запропоновані кілька варіантів відповідей. Аналіз результатів показав, що студенти відвідують бібліотеку ВНЗ в основному з метою:

- отримання літератури для написання доповіді, реферату, курсової, науково-дослідної роботи (34,4 % вибіркової сукупності);
- отримання літератури для підготовки до екзамену, семінару, практичної роботи (34,3 %);
- отримання інформації (друковане видання, електронний носій) з будь-якої цікавої для них теми (15,3 %);
- скористатися послугами мережі Інтернет (12,1 %);
- зустрітися з друзями в залах бібліотеки (2,4 %);
- взяти участь в її культурних заходах (1,4 %).

Отже, можна зробити висновок, що, незважаючи на достатньо низьку позицію в оцінці ролі читання як "науково-

дослідної роботи" (п'яте місце — 8,5 %), відповідаючи на перше запитання анкети "Яку роль відіграє читання у Вашому житті?", студенти віддають перевагу бібліотечному обслуговуванню саме з науковою метою — для написання доповідей, рефератів, інших наукових робіт.

Привертає увагу порівняно низький попит з боку студентства на соціокультурні заходи, які проводить бібліотека (1,4 %). Причому, така картина характерна для всіх ВНЗ, респонденти з яких взяли участь в опитуванні. Це може свідчити як про перевантаження студентської молоді, так і про низький рівень бібліотечних заходів.

3) *Визначення рейтингу джерел інформування.* Їхнє застосування змінило стандарти бібліотечної роботи взагалі і довідково-бібліографічного обслуговування читачів зокрема. Змінилась стратегія пошуку інформації, значно розширився доступ до інформаційних джерел. Сьогодні користувачі бібліотек можуть здійснювати пошук інформації, використовуючи як традиційний довідково-бібліографічний апарат, так і електронний каталог, бази даних тощо. Проведене дослідження доказало, що рейтинг традиційних джерел інформування (алфавітного та систематичного каталогів) знизився; найзатребуванішими елементами довідково-інформаційної системи бібліотеки сучасні студенти вважають (у порядку ранжування): 1. Доступ до мережі Інтернет; 2. Електронний каталог; 3. Алфавітний каталог; 4. Систематичний каталог; 5. Бібліографічні посібники, покажчики, реферативні журнали; 6. Бази даних; 7. Дні інформації, виставки нових надходжень. Серед власних варіантів відповіді характерною є — "Для мене часто достатньо допомоги бібліотекаря".

Треба зазначити, що в ході дослідження не набула підтвердження гіпотеза про те, що "Рівень інформаційної культури молоді залежить від профілю ВНЗ (технічного або гуманітарного). Для переважної більшості опитуваної аудиторії дніпропетровських студентів робота з електронною інформацією є цікавою та звичною.

Таким чином ці дані дають змогу підтвердити ідентичність уподобань студентів різних країн світу у виборі джерел інформування, а також дані дослідження OCLC 2005 року, згідно яким 84% студентів університетів США починали роботу над своїми науковими проектами з пошуку інформації на найпопулярніших сайтах Інтернет-систем [11]. У січні минулого року на замовлення Британської бібліотеки було проведене дослідження серед англомовних студентів з розвинених країн Заходу, яке розв'язало багато міфів про використання молодими людьми нових технологій, але надало докази того, що вже 89% студентів університетських коледжів розпочинають дослідження зі звичайних пошукових систем, а не з сайтів бібліотек, і майже всіх їх задовольняють результатами такого пошуку [8]. Це ж стосується і вчених ВНЗ, які все менше часу витрачають на роботу в бібліотеці — інформаційний ресурс отримують переважно з Всесвітнього павутиння.

Все популярнішою стає тенденція: "...стаття, недоступна в електронному форматі, стає мовби другосортною не тому, що її якість гірша, а тому, що люди віддають перевагу доступності речей, які вони можуть отримати відразу" [13]. Врахувавши це, ректори невеликих ВНЗ США під гаслом "Університети повинні прагнути стати краще, ніж Google", проводять об'єднання бібліотек з інформаційно-технічними службами. Тобто, ті бібліотеки, в яких немає вузької спеціалізації бібліотекарів, еволюціонують за технократичним шляхом. З підвищенням вимог до фахівців, які володіють і технічними, і бібліотечними знаннями, значно зріс розмір їхньої зарплати та соціальний статус. Але досить велика частина бібліотекарів вимушена залишати ці заклади через невідповідальність вимогам до рівня володіння комп'ютером.

Безумовно, вибір шляхів розвитку бібліотек — право закладів освіти. "Плюси" і "мінуси" є в кожній з тенденцій,

але головне — позитивність інноваційних змін у бібліотеках на шляху до суспільства знань.

4) *Використання е-ресурсів.* Впровадження інноваційних технологій в практику обслуговування читачів дало змогу їм самим брати найефективнішу участь в інформаційному процесі, використовуючи як локальний, так і віддалений доступ до різних баз даних. Але поки що для більшості це не є нормою. Негативний чинник уміння та можливості роботи з ресурсами Інтернет — проблема доступності персонального комп'ютера, під'єданого до мережі, що відзначають студенти всіх ВНЗ, спеціальностей і курсів. Привертає увагу і той факт, що для їх переважної більшості основним джерелом інформації є саме книга. А не дуже активне використання електронних ресурсів респонденти пояснюють: звичкою працювати з традиційними (друкованими) носіями інформації (42,8 %), відсутністю вільного доступу до комп'ютерів (30,5 %), відсутністю навичок роботи в інформаційних мережах та з базами даних (19,4 %).

Відповідь "У них немає необхідності" дали 3,4 % респондентів. Серед варіантів відповідей читачів (3,9 %) привертають увагу такі: "У бібліотеках відсутній доступ до платних баз даних", "Дуже мало підручників в електронному вигляді", "Комп'ютер негативно впливає на зір" та "Швидко втомлюються очі", "Викладачі посиляються лише на друковані джерела" тощо.

Як бачимо, дані дослідження підтверджують робочу гіпотезу про те, що "Студентство є диференційованим за технологічним рівнем інформаційної культури, який в цілому є недостатній". Проте вони свідчать, що студенти як належне сприймають проведення трансформаційних системних змін у бібліотеках.

5) Цей блок передбачає отримання відповіді на запитання "Чи вічна бібліотека?". На деякою мірою провокаційне запитання "Чи вважаєте Ви, що вільний доступ до мережі Інтернет зробить бібліотеки непотрібними для закладів освіти?" переважна більшість опитуваних дала відповідь "не згоден" (62 %), частково погоджуються з питанням 32,3 %. Прикро, що 5,3 % респондентів вже не бачать у майбутньому такої соціальної інституції, як бібліотека. У власних варіантах відповіді студенти відзначають, що "З книгою працювати комфортніше та зручніше, ніж з її електронним аналогом, тому бібліотеки залишаться ще надовго", "Інформація Інтернет — сира та недосконала, вона може використовуватись лише як додаток до бібліотечних фондів", "Масовість переходу на електронні ресурси спустошить бібліотечні зали, але за класикою будуть приходити завжди", "Доступ до ресурсів Інтернет у бібліотеці, навпаки, збільшить її роль в університеті".

Результати дослідження підтвердили робочу гіпотезу про те, що "Збільшення ролі електронних документів не змінює кардинально головної функції бібліотек як гарантів загальнодоступної інформації".

Таким чином, простежується закономірність позитивної відповіді на запитання "Чи вічна бібліотека?". Збільшення кількості документів взагалі, а електронних зокрема, потребує прискорення впровадження новітніх інформаційних технологій, інтеграції та удосконалення форм співпраці, підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців, але не змінює кардинально головної функції бібліотек. За своєю сутністю вони покликані бути гарантами загальнодоступної інформації.

6) *Комфортність і читач/користувач.* У період інформатизації бібліотек вищої школи стрижневим компонентом їхньої роботи є клієнтоорієнтовний підхід та сервісна філософія послуг, яка на вершині кута має ефективність, якість, комфортність. Бібліотека починає надавати нові послуги з тим, щоб процеси, пов'язані з інформатизацією, розвивались, не вступаючи в протиріччя з традиційною роботою книгозбірні, а доповнюючи її. Бібліотека закладу освіти, таким чином, контролює незворотні процеси, пов'язані з інформатизацією, падінням інтересу до книги в традиційній формі та до читання як естетичного задоволення.

У нинішніх умовах створення комфортних умов для роботи читачів у бібліотеці базується на твердженні, що комфортно — це красиво, затишно, сучасно, швидко, професійно, якісно. Для забезпечення цього читачі вважають за необхідне (в порядку ранжування):

- покращити комплектування;
- розширити сервісні послуги (ксерокс, копіювання з електронних носіїв, сканування тощо);
- збільшити кількість комп'ютерів;
- збільшити площі читальних залів;
- змінити режим роботи бібліотеки;
- оновити дизайн приміщень;
- підвищити культуру обслуговування.

Незважаючи на те, що мотиви звернень читачів, їхня психологічна орієнтація, функціональне очікування та інші фактори суб'єктивної властивості не дуже добре піддаються формалізації та дуже часто не мають об'єктивних критеріїв оцінки, саме вони, доповнюючи існуючу бібліотечну статистику, дають змогу побачити реалістичну та об'єктивну картину погляду студентства на сучасну бібліотеку вищого навчального закладу. А це, в свою чергу, уможливило отримання об'єктивної картини напрямів діяльності книгозбірні та визначити шляхи її подальшого розвитку.

Отже, можна зробити такі висновки:

— існує чітка тенденція підтримки читачами/користувачами процесів інформатизації бібліотек ВНЗ;

— для сучасної студентської молоді читання все більше втрачає статус естетичного задоволення та перетворюється на засіб отримання інформації;

— основним мотивом звернення студентів до бібліотеки є збирання інформації з науковою метою — для написання доповідей, рефератів, інших наукових робіт та отримання літератури для підготовки до екзамену, семінару, практичної роботи;

— рейтинг традиційних джерел інформування (алфавітного та систематичного каталогів) знизився; найзатребуванішими елементами довідково-інформаційної системи бібліотеки сучасні студенти вважають доступ до мережі Інтернет та електронний каталог;

— рівень інформаційної культури студентів є недостатнім: досить велика частина респондентів зовсім не мають навичок роботи в інформаційних мережах та з базами даних (19,4 %). Глобальна мережа розвинула таку негативну рису молоді як неухильність і небажання витрачати час на обдумування знайдених в Інтернеті даних. Тому, плануючи стратегію розвитку кожної бібліотеки ВНЗ, необхідно перенести акцент з безпосередніх технологічних питань впровадження і використання інформаційних технологій на проблеми організації нових форм і напрямів формування інформаційної культури користувачів;

— основними заходами з підвищення комфортності умов роботи в бібліотеці студенти вважають: покращання комплектування, розширення сервісних послуг (ксерокс, копіювання з електронних носіїв, сканування тощо) та збільшення кількості комп'ютерів;

— отримання позитивної відповіді на запитання "Чи вічна бібліотека?" розуміється як підтвердження необхідності інтенсифікації трансформаційних системних змін у бібліотеках, удосконалення традиційних бібліотечних функцій та виникнення нових, які обумовлюють провідну роль бібліотек в інформаційному суспільстві — роль виробника електронних ресурсів та інформаційного посередника і наві-

гатора в інформаційному просторі. Ці факти мають підтвердження у практиці сучасних бібліотек і призводять до перетворення їх на *інформаційні інтелект-центри* закладів освіти;

— одним з шляхів підвищення якості досліджень у бібліотечно-інформаційній справі є створення бази даних, яка б акумулювала дані про заплановані та вже завершені дослідження, надавала б інформацію щодо програм проведення досліджень та звіти про отримані результати.

Список використаної літератури

1. Васильев И. Г. Социологические исследования в библиотеках: практ. пособие / И. Г. Васильев, М. Е. Илле, Д. К. Раввинский. — СПб.: Профессия, 2002. — 176 с.
2. Гусева Л. Н. Читатель и пользователь: и метаморфоза чтения в электронном виде / Л. Н. Гусева // Библ. дело. — 2004. — № 2. — С. 2—5.
3. Коваленко І. Правова культура студентів бібліотечно-інформаційного профілю як критерій модернізації фахової освіти / Ірина Коваленко // Вісн. Кн. палати. — 2008. — № 11. — С. 21—23.
4. Красикова Е. Г. Современная вузовская библиотека глазами читателей (по результатам социологического исследования) [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://library.bseu.by/images/stories/VCL1/29.doc>. — Загл. с экрана.
5. Маркова В. Н. Изучение социокультурного пространства библиотеки / В. Н. Маркова // Науч. и техн. б-ки. — 2006. — № 5. — С. 43—47.
6. Мордасова Н. А. Провинциальный студент как пользователь сети Интернет: на примере исследования студенчества Тамбовской области / Н. А. Мордасова // Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса: материалы 11 Междунар. конф. "Крым-2004". — CD-ROM.
7. Підсумки комплексного соціологічного дослідження "Бібліотека очима користувачів" у Миколаївському національному університеті кораблебудування імені адмірала Макарова [Електронний ресурс] / за ред. Т. Костирко. — Режим доступу: <http://lib.nuos.edu.ua/index.htm>. — Назва з екрану.
8. "Покоління Google" не вміє думати головою [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://oglydach.com/news/2008/2/21/189799.htm>. — Назва з екрану.
9. Соціологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. В. Г. Гордьяненка. — К.: Вид. центр "Академія", 2002. — 560 с.
10. Тихомирова И. Сущность, модели и искусство чтения / Ирина Тихомирова // Библ. дело. — 2004. — № 5. — С. 27—29.
11. Фостер А. Слияние библиотеки и технических служб [Электронный ресурс] / Андреа Фостер; Информ. Центр Ген. Консульства США в Екатеринбурге // Новости из жизни американских библиотек. — 2008. — 2 апр. — Режим доступа: <http://biblioru.livejournal.com>. — Загл. с экрана.
12. Шебашев В. Е. "Свет мой, зеркальце, скажи..." / В. Е. Шебашев, Л. К. Яшина // Науч. и техн. б-ки. — 2006. — № 7. — С. 56—62.
13. Эпштейн В. Л. Как увеличить индекс цитирования научной публикации [Электронный ресурс] / В. Л. Эпштейн // Проблемы управления. — 2006. — № 6. — Режим доступа: <http://www.epchtein.by.ru/citation.htm>. — Загл. с экрана.
14. Ядов В. А. Стратегия социологического исследования. Описание, объяснение, понимание социальной реальности. — 6-е изд. — М.: ИКЦ "Академкнига"; "Добросвет", 2003. — 596 с.

Тетяна Колесникова,

директор НТБ Дніпропетровського національного
університету залізничного транспорту
імені академіка В. Лазаряна